

FRÅGOR OCH SVAR OM RÄTTEGÅNGSKOSTADER

Seminarium med SFIR den 29 april 2019, Henrik Bellander

FRÅGOR OCH SVAR OM RÄTTEGÅNGSKOSTADER

1. FRÅGOR FÖR DOMSTOLEN?
2. FRÅGOR FÖR PARTERNA?

FRÅGOR FÖR DOMSTOLEN

- 1) Vilken ram sätts upp av parternas yrkanden i kostnadsdelen? (RB 18:14 och 15)
- 2) Vilka kostnader ska fördelas? (*kostnadsbestämning, RB 18:8*)
- 3) Vilken *kostnadsfördelning* följer av målets utgång och/eller vad som förevarit i målet? (RB 18:1-7)

FRÅGOR FÖR DOMSTOLEN

1) Vilken ram sätts upp av parternas yrkanden i kostnadsdelen? (RB)

1. Problem:

1. Domstolen gör enbart en efterhandsbedömning vid tillämpning av 18 kap RB, när målet är avslutat i sak.
2. Kortfattad argumentation och litet underlag från parterna i målet.
3. Kortfattad argumentation i domstolarnas kostnadsbeslut.

FRÅGOR FÖR PARTERNA

- 1) För parterna handlar tvisten ofta lika mycket om att hantera *risken för rättegångskostnader* som om det man tvister om i sak...
- 2) Kan utgången i kostnadsfrågan förutses?
- 3) Kan kostnadsfrågan påverka hur processen bör föras i sak?
- 4) Hur ska processen föras i kostnadsdelen? (Yrkanden, åberopande av grunder och rättslig argumentation i kostnadsdelen?)

FRÅGOR FÖR PARTERNA

1) För parterna handlar tvisten ofta lika mycket om att hantera *risk*en för

Problem:

1. Parterna måste göra en bedömning av
- 2) Ka tillämpligheten av 18 kap RB på förhand och under processens gång.
- 3) Ka 2. Parterna saknar löpande information från motparten om kostnadsläget.
- 4) Hu 3. Parterna saknar löpande ställningstaganden från ande
av rätten i kostnadsfrågan.

FRÅGOR FÖR PARTERNA

- 5) Vilka möjligheter finns det att *finansiera* de egna rättegångskostnaderna?
- 6) Vilka möjligheter finns det att *finansiera* ett ansvar för motpartens rättegångskostnader vid förlust?
- 7) Vad händer om motparten förpliktigas att ersätta rättegångskostnaderna men inte *kan* betala?
- 8) Ska kravet i sak över huvud taget drivas vidare, läggas ned eller förlikas?

FRÅGOR FÖR PARTERNA

5) Vilka möjligheter finns det att *finansiera* de egna rättegångskostnaderna?

- 6) Vilka rättegångskostnader omfattas av regleringen i lag?
- 7) Vad är problemet med att finansiera rättegångskostnaderna på detta sätt?
- 8) Ska kravet i sak över huvud taget drivas vidare, läggas ned eller förlikas?

Problem:

1. Praktiska och ekonomiska bedömningar som inte omfattas av regleringen i lag.
2. En del i ett strategiskt förhandlingsspel med motparten där informationsövertag är viktigt.

VAR SÖKA SVAREN?

- 1) Lagstiftningen: 18 paragrafer, i stort sett intakta från 1948
- 2) Förarbeten: betänkanden från 1918, 1926 och 1938, behandlar bara vissa principfrågor (skuldprincip/huvudregel om tappande parts ansvar)
- 3) Praxis: sporadisk, med undantag för vissa frågor (t ex 18:4)
- 4) Doktrin: monografier från 2017, 1964, 1931 och 1899, artiklar i vissa frågor (Welamson, Heuman, Westberg), lagkommentarer och läroböcker

VAR SÖKA SVAREN?

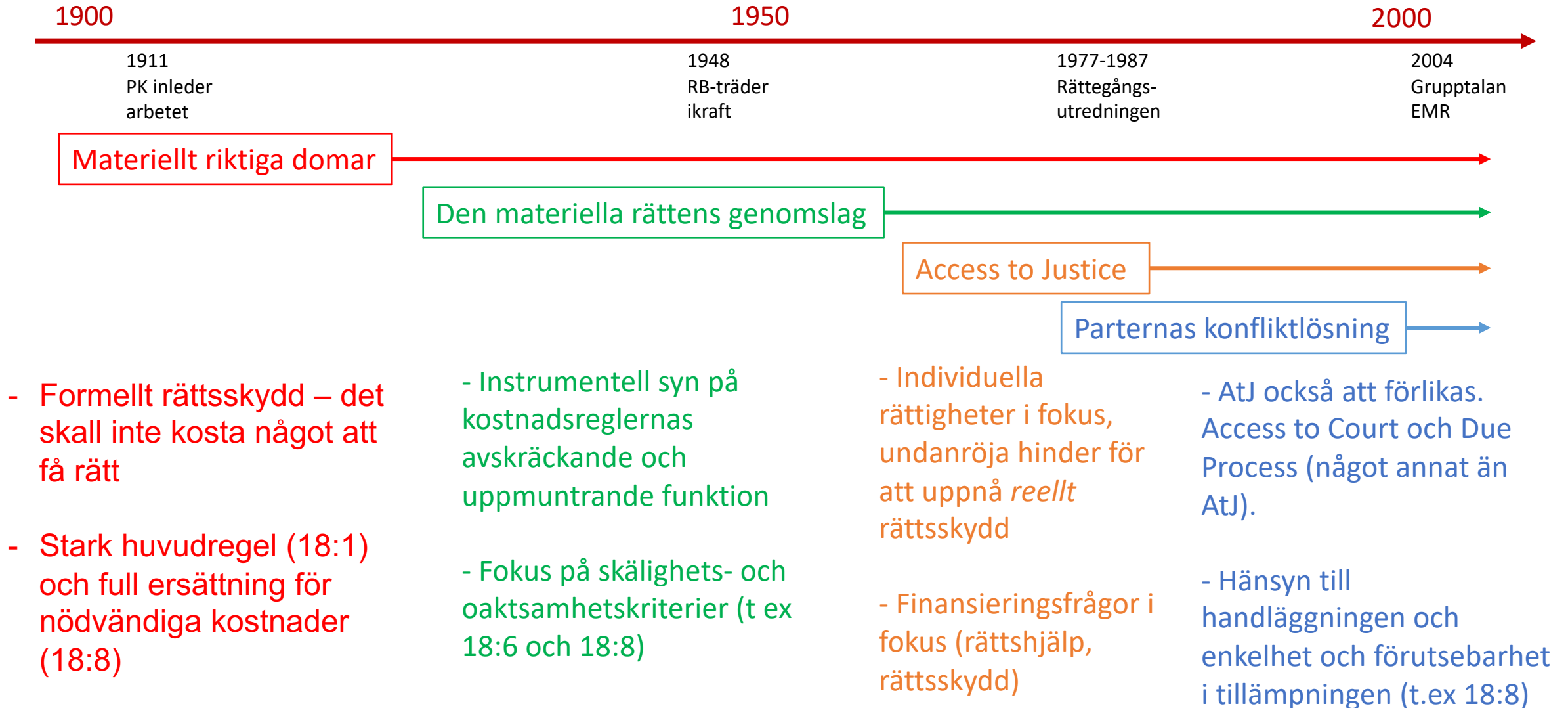
1) Lagstiftningen: 18 paragrafer i stort sett intakta från 1949

Problem:

- 2) 1. Det saknas samlad processrättslig teoribildning om rättegångskostnader att söka stöd i (jfr bevisbörda, rättskraft etc)
- 3) 2. Regleringen är oförändrad men nya problem ändrar den praktiska betydelsen av bestämmelserna över tiden.
- 4)

(Welamson, Heuman, Westberg), lagkommentarer och läroböcker

VAR SÖKA SVAREN?

VAR SÖKA SVAREN?

1900

1911
PK inleder
arbetet

Materiellt riktiga domar

1950

1948

Problem:

Från frågor om lagreglerat ansvar mellan parterna och inom processens ramar till frågor om *riskspridning* utanför RB:s reglering (förlikning, finansiering, avtalslösningar etc)

- Formellt rättsskydd – de skall inte kosta något att få rätt
- Stark huvudregel (18:1) och full ersättning för nödvändiga kostnader (18:8)

avskräckande och
uppmuntrande funktion

- Fokus på skälighets- och
oaktsamhetskriterier (t.ex.
18:6 och 18:8)

1977-1987

undantag för
att uppnå reellt
rättsskydd

- Finansieringsfrågor i
fokus (rättshjälp,
rättsskydd)

2000

2004
Grupptalan
EMR

has konfliktlösning

- AtJ också att förlikas.
Access to Court och Due
Process (något annat än
AtJ).

- Hänsyn till
handläggningen och
enkelhet och förutsebarhet
i tillämpningen (t.ex 18:8)

RÄTTSLÄGET I NÅGRA VANLIGA KOSTNADSFRÅGOR

1. Ramarna för prövningen, yrkanden och åberopanden? (18:14)
2. Vad är nödvändiga och skäligena kostnader? (18:8)
3. Vilken part är tappande och vinnande? (18:4)
4. Kostnader i processuella frågor? (18:4)

1. Ramarna för prövning av kostnadsfrågan?

Yrkande och
grunder krävs

RB 18:14

En part, som vill ha ersättning för rättegångskostnad, skall framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas. Han skall därvid uppge vari kostnaden består. Om han inte har framställt sitt yrkande inom angivna tiden, får han inte därefter föra talan om kostnad som uppkommit vid samma rätt. [...]

Rätten tillämpar
kostnadsreglerna
ex officio

Rätten skall självant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1--10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. [...]

Men parterna kan
disponera genom
medgivanden och
vitsordanden

1. Ramarna för prövning av kostnadsfrågan?

YRKANDET:

- 1) Ersättning förutsätter yrkande innan handläggning avslutas för kostnader "vid samma rätt"
- 2) Officialprövning betonas starkare gm RB 18:14 st 2 (prop 1986/87:89 s 122)
- 3) Inom ramen för yrkandet ska rätten ex officio tillämpa de materiella kostnadsreglerna. **NJA 1987 s 621 I och II**: officialprövning ska göras även om yrkande lämnas utan erinran

1. Ramarna för prövning av kostnadsfrågan?

YRKANDI

- 1) Ersättning för kostnader
- 2) Officiell prövning 1986
- 3) Inom ramen för kostnadsfrågan även

Problem:

1. Officialprövning, men oklart hur långt domstolen verkligen går utan argumentation från parterna när det gäller tillämpning av 18:3 och 18:6
2. Vilka krav ställer förhandlingsprincipen på att parterna informeras om rättstillämpningen och får möjlighet att bemöta och argumentera (t.ex. 18:8)?

för

materiella
ka göras

1. Ramarna för prövning av kostnadsfrågan?

GRUNDERNA:

- 1) Part ska "uppgge vari kostnaderna består"
- 2) RB:s förarbeten och tidig doktrin (Ekelöf): part måste åberopa grunderna med preciserad räkning (nedlagd tid och vidtagna åtgärder)
- 3) Förändring som sammanhänger med RB 18:8. **NJA 1997 s 854** – presumption för påstådda vidtagna åtgärder och nedlagd tid.
- 4) Grunderna träffas inte av preklusion/reformatio in pejus (jfr 52 kap RB) - om yrkande väl framställts vid rätten finns möjlighet komplettera med underlag i överrätt (**NJA 1977 s 116, NJA 1984 s 469, NJA 1994 s 7**) liksom efter återvunnen tredsdom (**NJA 1983 s 167**)

1. Ramarna för prövning av kostnadsfrågan?

GRUNDERNA:

- 1) Part sk **Problem:**
- 2) RB:s fö 1. Hur långt sträcker sig rättens utredningsansvar? grunderna
med p 2. Behov av underlag i kostnadsdelen för
- 3) Föränd tillämpning av undantagsreglerna.
- presur 3. Vad gäller beträffande bevisning i
- 4) Grund kostnadsdelen? kap RB) -
om yrk ra med
underlag i överrätt (NJA 1977 s 116, NJA 1984 s 469, NJA 1994 s 7)
liksom efter återvunnen tredsdom (NJA 1983 s 167)

2. Skälighetsbedömning enligt RB 18:8

RB 18:8

Ersättning för rättegångskostnad skall fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. [...]

2. Skälighetsbedömning enligt RB 18:8

- 1) Vid RB:s tillkomst är principen att ersätta kostnader om rättegången varit *nödvändig* för att tillvarata vinnande partens rätt. Då fokus på nedlagd tid, vidtagna åtgärder och timkostnader.
- 2) Efter RB:s ikraftträdande flyttas fokus till *skälighetsrekvisitet*, minskad betydelse av att utreda vidtagna åtgärder.
- 3) Jfr. skälighetsrekvisitet i VRGA från 1971. Advokatetisk bedömning av arvodet frikopplad från domstolens beslut (RB-förarbeten, TSA 1943 s 92, TSA 1970 s 185) men advokat får ej yrka högre ersättning från klient än från motpart (VRGA p 4.3)

2. Skälighetsbedömning enligt RB 18:8

- 4) HD i **NJA 1997 s 854** – skälighetsbedömning efter
 - a. målets beskaffenhet,
 - b. målets omfattning,
 - c. ombudets omsorg,
 - d. tvistens värde och betydelse(ej i första hand nedlagd tid)
- 5) Jfr kriterier från 2009 i VRGA p 4.1.1: avtal, omfattning, art, svårighet, skicklighet, resultat m.m. Kvotdelsavtal endast tillåtet i undantagsfall (VRGA p 4.2.1)

2. Skälighetsbedömning enligt RB 18:8

4) HD i NJA

Problem:

- 1) Domstolen presumerar att parten också har *en kostnad* motsvarande yrkandet
- 2) Hur hantera takpris, fast pris, riskavtal?
- 3) Behov av att knyta kostnader till vidtagna åtgärder vid tillämpning av undantagsreglerna i RB 18:3-7?

5) Jfr kriterier från 2005 i VRGA p 4.1.1. avtal, omfattning, art, svårighet, skicklighet, resultat m.m. Kvotdelsavtal endast tillåtet i undantagsfall (VRGA p 4.2.1)

3. Vilken part är tappande och vinnande?

RB 18:4

Äro i samma mål flera yrkanden och vinna parterna ömsom, skall vardera parten bära sin kostnad eller jämkad ersättning tilläggas endera eller ock, såvitt kostnaderna för olika delar av målet kunna särskiljas, ersättningsskyldigheten därefter bestämmas. Är vad parten tappat av allenast ringa betydelse, må han dock erhålla full ersättning för sin kostnad.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om parts yrkande bifalles allenast till en del.

3. Vilken part är tappande och vinnande?

- 1) 18:4 kan ses som en del av huvudregeln om att kostnaderna följer utgången i målet.
- 2) Enligt förarbetena är processen *nödvändig* även om lägre belopp döms ut. Även med betydande prutning i sak ansågs käranden som vinnande.
- 3) Welamsons och Ekelöfs synsätt: Varför gynna käranden?

3. Vilken part är tappande och vinnande?

- **NJA 1973 s. 623:** Om tvisten gäller belopp som domstolen ska uppskatta anses parterna vunnit lika mycket när halva beloppet bifalls (proportionalitetsprincipen)
- **NJA 1978 s. 383:** Om kostnaderna är möjliga att särskilja på olika delar ska kostnadsfördelningen följa utgången i de olika delarna
- **NJA 1979 s. 567:** Om både belopp och betalningsskyldighet i sig är tvistigt ska frågan där tyngdpunkten ligger vara avgörande för fördelningen (tyngdpunktsprincipen)
- **NJA 1982 s. 804:** Om både belopp och betalningsskyldighet i sig är tvistigt men särskiljande ej kan ske ska kostnaderna fördelas proportionerligt

3. Exempel – käromålet bifalls delvis (18:4)

A yrkar ersättning från
B med 2 000 000 kr

B bestrider kravet

Stämningsans.

Dom

Domslut: B skall ersätta A med
500 000 kr

A:s rättegångskostnader uppgår till 1 000 000 kr

B:s rättegångskostnader uppgår till 500 000 kr

Hur fördela kostnaderna?

3. Exempel – käromålet bifalls delvis (18:4)

A yrkar ersättning från
B med 2 000 000 kr

B bestrider kravet

Stämningsans.

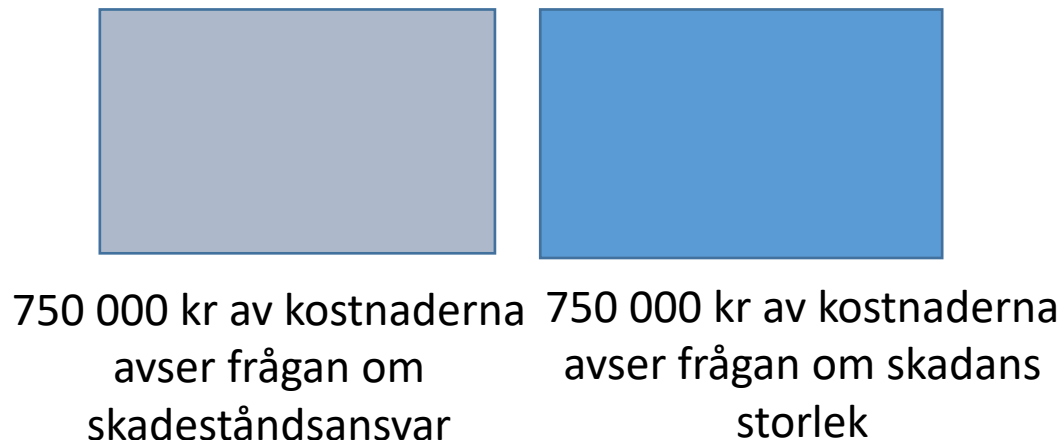
Rättegång TR

Dom

Domslut: B skall ersätta A med
500 000 kr

1. Har olika delar (frågor)
orsakat särskiljbara
kostnader?
Uppskattade kostnader
fördelas efter utgången i de
olika frågorna.

A:s rättegångskostnader uppgår till 1 000 000 kr
B:s rättegångskostnader uppgår till 500 000 kr

1. A har vunnit i fråga om
skadeståndsskyldighet,
skall ersättas med 500 000 kr,
2. B har i huvudsak vunnit i
frågan om storleken,
skall ersättas med 250 000 kr (?)
= B skall ersätta A med 250 000
kr

3. Exempel – käromålet bifalls delvis (18:4)

A yrkar ersättning från
B med 2 000 000 kr

B bestrider kravet.

Stämningsans.

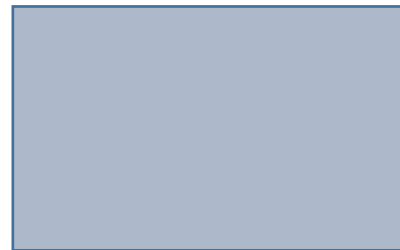
→
Rättegång TR

Dom

Domslut: B skall ersätta A med
500 000 kr

A:s rättegångskostnader uppgår till 1 000 000 kr
B:s rättegångskostnader uppgår till 500 000 kr

Har tyngdpunkten i processen
legat på en viss fråga? Då ska
utgången i den frågan vara
avgörande för fördelningen.

1 250 000 kr av kostnaderna
avser frågan om
skadeståndsansvar

250 000 kr av kostnaderna
avser frågan om skadans
storlek

Tyngdpunkten i målet har legat
på frågan om
skadeståndsskyldighet, som A
har vunnit
= A ska i princip få full
kostnadsersättning

3. Exempel – käromålet bifalls delvis (18·4)

2. Kan ingen särskilnad göras och/eller beror utgången helt på en skälighetsuppskattning?
→ Kostnaderna fördelas i proportion till yrkande och utgången.

A yrkar ersättning från B med 2 000 000 kr

B bestrider kravet.

Stämningsans.

Rättegång TR

Dom

Domslut: B skall ersätta A med 500 000 kr

A:s rättegångskostnader uppgår till 1 000 000 kr
B:s rättegångskostnader uppgår till 500 000 kr

B har vunnit mer än A
= A ska ersätta B för 50 % av B:s kostnader (250 000 kr)

B:s inställning

UTGÅNGEN I MÅLET

A:s yrkande

0 kr	500 000 kr	1 000 000 kr	1 500 000 kr	2 000 000 kr
100 %	50 %	kvittning	50 %	100 %

Ersättning till B

KOSTNADSFÖRDELNINGEN

Ersättning till A

3. Exempel – käromålet bifalls delvis (18:4)

2. Kan ingen särskilnad göras och/eller beror utgången helt på en skälighetsuppskattning?
→ Kostnaderna fördelas i proportion till yrkande och utgången.

A yrkar ersättning
B med 2 000 000 kr

Problem:

B bestrider kravet

- 1) Kraftigt varierande utgång i kostnadsfrågan beroende på tillämpningen av RB 18:4
- 2) Immaterialrättsmål och tillämpning av RB 35:5?

att A med

vunnit mer än A
att ersätta B för 50 % av
kostnader (250 000 kr)

B:s inställning

UTGÅNGEN I MÅLET

A:s yrkande

0 kr	500 000 kr	1 000 000 kr	1 500 000 kr	2 000 000 kr
100 %	50 %	kvittning	50 %	100 %

Ersättning till B

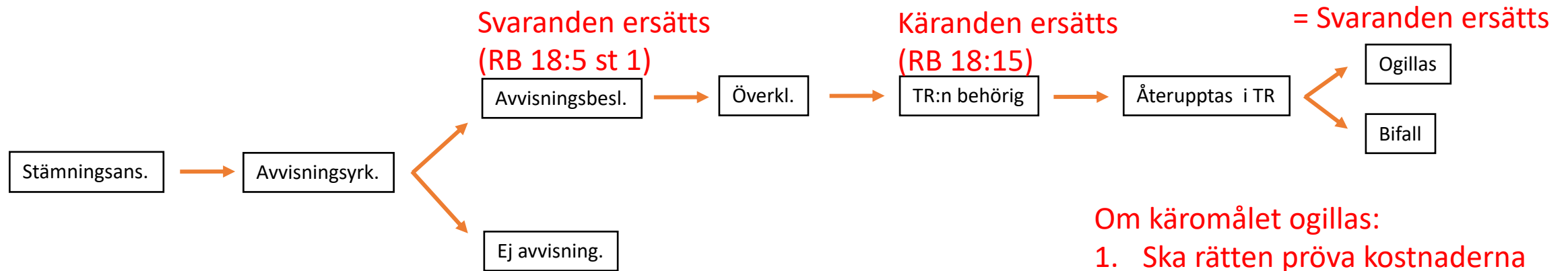
KOSTNADSFÖRDELNINGEN

Ersättning till A

4. Kostnader i processuella frågor?

- 1) Huvudregeln är att kostnaderna följer utgången i sak. Ska då kostnaderna i de processuella frågorna fördelas enligt utgången i huvudfrågan eller enligt utgången i den processuella frågan?
- 2) Typfall – avvisningsyrkande pga skiljeklausul där prövningen kan bli omfattande och kostsam, dessutom med tidigare kostnadsbeslut.

4. Exempel - avvisningsyrkande

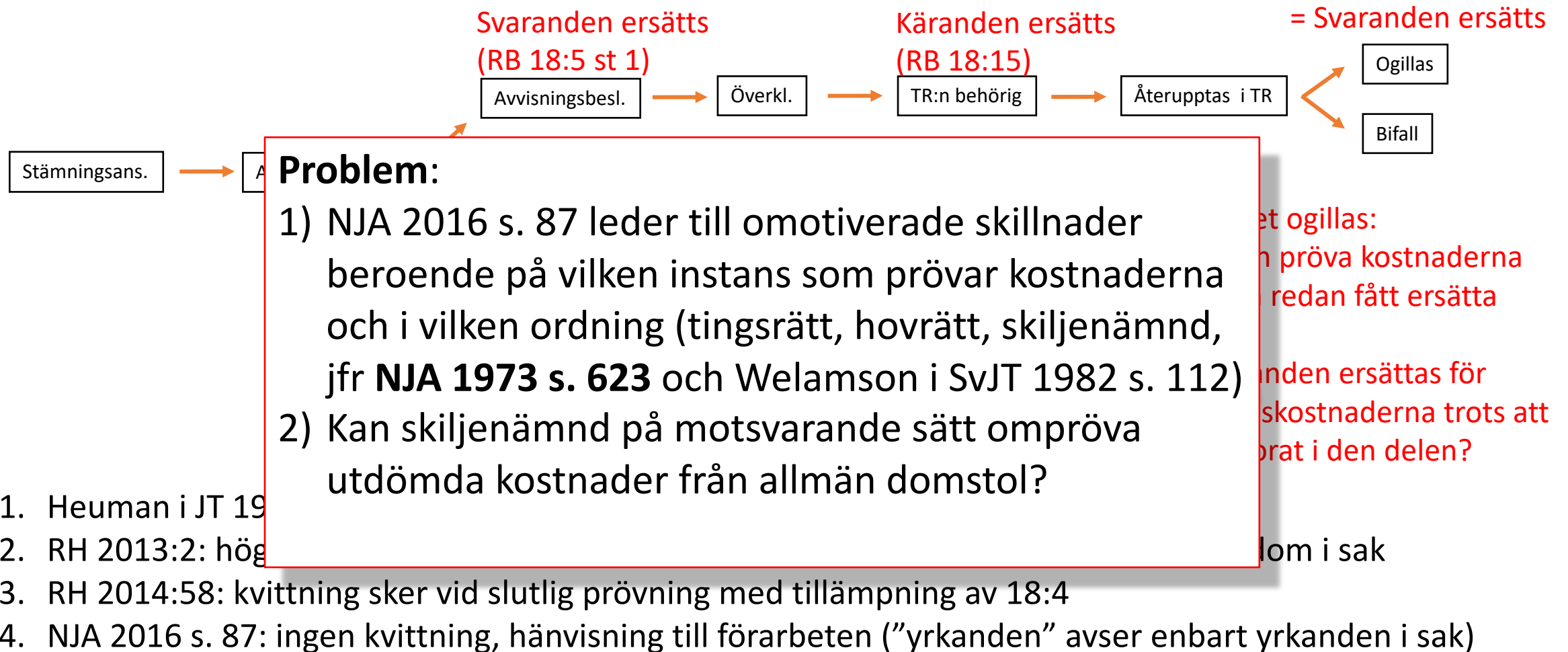

Om käromålet ogillas:

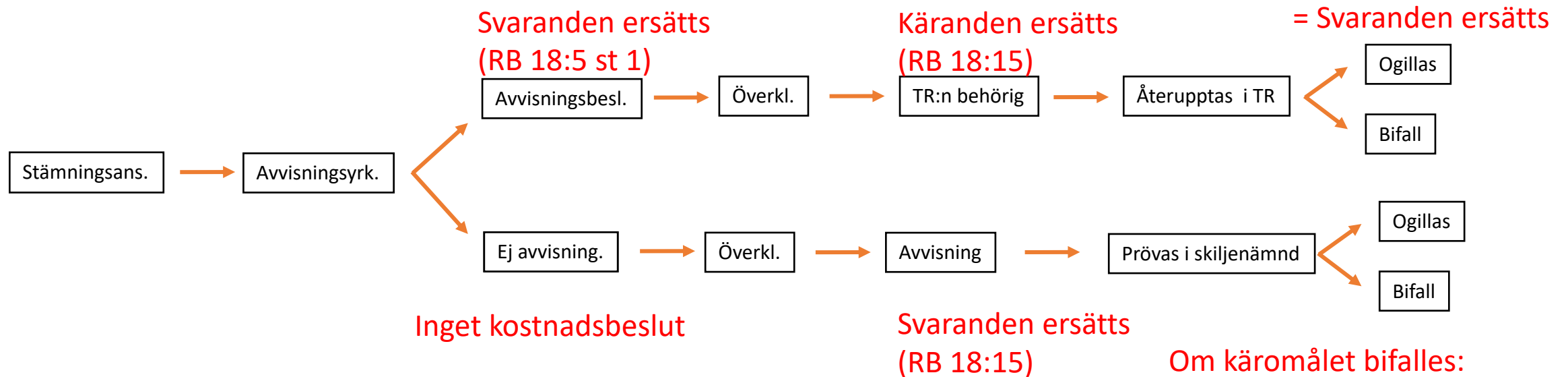
1. Ska rätten pröva kostnaderna käranden redan fått ersätta igen?
2. Kan svaranden ersättas för avvisningskostnaderna trots att man förlorat i den delen?

1. Heuman i JT 1991/92 s 327: avvisningsyrkande bör falla under 18:4
2. RH 2013:2: högre rätts kostnadsbeslut möjliga att ompröva i samband med senare dom i sak
3. RH 2014:58: kvittning sker vid slutlig prövning med tillämpning av 18:4
4. NJA 2016 s. 87: ingen kvittning, hänvisning till förarbeten ("yrkanden" avser enbart yrkanden i sak)

4. Exempel - avvísningssyrkande

4. Exempel - avvisningsyrkande

Om käromålet bifalles:
1. Är skiljenämnd behörig omfördela även kostnader från TR:n och HovR:n?
2. Kan käranden få ersättning för kostnaderna i avvisningsfrågan (som man förlorat)?

4. Kostnader i processuella frågor?

- Kostnaderna i kostnadsfrågan (NJA 1973 s. 623)?
- Fördelar och nackdelar med mer process i kostnadsfrågan?
- Möjligt behandla kostnadsfrågan mer under processens gång (som övriga centrala rättegångsfrågor)?